

ABORDĂRI METODOLOGICE PRIVIND CALCULUL PIERDERILOR ECONOMICE DIN DIZABILITATEA POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA¹

Valentina COTELNIC, cercetător științific
INCE, Centrul de Cercetări Demografice, Republica Moldova
vcotelnic@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2022.16.22>

Abstract. *In this article, the author tried to investigate/analyze one of the most sensitive problems that exist in the Republic of Moldova, related to social protection, integration and inclusion in society of people with disabilities. The aim being to study the degree of their social inclusion in society, in particular, by supporting employment. Based on the analysis carried out, the author develop methodology for evaluating and determining the size of economic losses, because of the disability of the adult population. The scientific novelty consists in the development of economic methods, in order to estimate the economic losses from the disability of the population of the Republic of Moldova. The methodology is based on the concept of human capital, which considers the high level of public health as one of the most important conditions for the economic and social development of the country. The economic evaluation of the losses from the disability of the country's population is an important component in making decisions in the field of health and investment policy in the social sphere, as an economic justification for the development of social programs.*

The article was elaborated within the State Program Project (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migration, demographic changes, and situation stabilization policies”.

Keywords: *population disability, social protection, economic losses, methodology*

JEL: *I1, I4, I9*

UDC: *364.694(478)*

Introducere. În vederea realizării prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a obiectivelor documentelor strategice naționale, politicile din domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități, promovate de Guvernul Republicii Moldova sunt orientate spre promovarea și aplicarea unor noi mecanisme de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, precum și perfecționarea cadrului legislativ-normativ pentru asigurarea respectării drepturilor, accesului acestora la prestații și servicii sociale, de ocupare în câmpul muncii, de reabilitare etc.

Politicile de angajare a persoanelor cu dezabilități, precum și asigurarea dreptului la muncă a persoanelor cu dizabilități, reprezintă o prioritate pentru Republica Moldova, menționată în documentele strategice publice privind ocuparea în general și în documentele de politici în domeniul incluziunii sociale și au la bază un șir de argumente stipulate în prevederile legale internaționale și naționale.

---

¹ Studiul a fost realizat în cadrul proiectului din Programul de Stat 20.80009.0807.21 „Migrație, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației (2020-2023)”.

La nivel european, accesarea pe piața liberă a muncii a persoanelor cu dizabilități este stabilită în Strategia privind drepturile persoanelor cu dizabilități 2021-2030 (Strategia 2021-2030), fiind precedată de Strategia europeană pentru persoanele cu handicap (2010-2020) (Strategia 2010-2020).

La nivel național, instituționalizarea principiilor internaționale cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități s-a realizat prin aprobarea Legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (Legii nr.60 din 30.03.2012), care reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, având ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Profilul persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova. Potrivit datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, numărul persoanelor recunoscute cu dizabilități în Republica Moldova, în anul 2020 a constituit 174,5 mii persoane, (în descreștere cu 1,6 mii față anul 2019), inclusiv 10,4 mii copii cu vârsta de 0-17 ani (în descreștere cu 0,3 mii față anul 2019) (CNAS). Persoanele cu dizabilități au reprezentat 6,7% din populația totală a țării cu reședința obișnuită, iar copiii cu dizabilități au constituit 1,9% din numărul total al copiilor cu reședința obișnuită. Practic fiecare a șaptea persoană cu dizabilitate (15,0%) s-a încadrat în categoria celor cu dizabilitate severă (Tabelul 1).

Tabelul 1. Dinamica populației și numărul persoanelor cu dizabilități, 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Numărul populației obișnuite, mii pers.	2824,4	2779,9	2730,4	2686,1	2643,9
Populația ocupată, mii persoane	1219,5	1207,5	1252,2	872,4	834,2
Numărul persoanelor cu dizabilități, mii pers.	181,1	179,6	175,1	176,1	174,5
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația obișnuită, %	6,4	6,5	6,4	6,5	6,6
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația ocupată, %	14,8	14,8	14,0	20,2	20,9
Numărul copiilor în vârstă de până la 18 ani	640,5	633,6	625,9	614,6	599,8
Numărul copiilor cu dizabilități, mii pers.	11,7	11,7	10,6	10,7	10,4

Raportul dintre numărul copiilor cu dizabilități și numărul total al copiilor, %	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Raportul dintre numărul copiilor cu dizabilități și numărul persoanelor cu dizabilități, %	6,5	6,5	6,0	6,1	6,0

Sursa: BNS, CNAS

Ponderea numărului persoanelor cu dizabilități în populația obișnuită a fost constantă practic în toți anii analizați. Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația ocupată a fost constantă până în anul 2018, pe când următorii doi ani a fost înregistrată o creștere esențială, de 6,2 p.p. în anul 2019 și respectiv, 6,9 p.p. în anul 2020. Această creștere se datorează îmbunătățirii legislației ce ține de plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități. (Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, nr.105 din 14.06.2018).

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2020, rata de participare la forța de muncă a persoanelor cu dizabilități a constituit 14,0% (13,3% la bărbați, 14,8% la femei, 15,6% în mediul urban și 13,1% în mediul rural). Prin comparație, rata de participare la forța de muncă a populației generale de 15 ani și peste, a constituit 43,9% (inclusiv 45,1% bărbați și 36,1% femei, și 46,5% în mediul urban și 36,3% în mediul rural). Potrivit aceleiași surse, rata de ocupare a persoanelor cu dizabilități a constituit 13,7% (12,8% pentru bărbați și 14,7% pentru femei, 14,9% în mediul urban și 13,0% în mediul rural), de trei ori mai mică comparativ cu cea a persoanelor fără dizabilitate. Rata de ocupare a populației generale de 15 ani și peste a fost de 42,3% (bărbați 43,1%) și femei 35,0%, 44,4% în mediul urban și 35,1% în mediul rural) (BNS, 2020).

Totodată, rata de șomaj printre persoanele cu dizabilități a constituit 2,4% în anul 2020 (inclusiv 3,9% pentru bărbați și 0,7% pentru femei; 4,3% în mediul urban și 1,2% în mediul rural). Rata șomajului în populația generală a fost de 3,8%, (inclusiv 4,3% pentru bărbați și 3,2% pentru femei; 4,5% în mediul urban și 3,3% în mediul rural). Datele statistice oficiale, precum și cercetările din domeniul muncii demonstrează un nivel redus de participare a persoanelor cu dizabilități pe piața muncii.

În anul 2020, în contingentul general de persoane cu dizabilități în vârstă aptă de muncă predomină ușor bărbații - 51,8%, femeile reprezintă 48,2%. Ponderea bărbaților cu dizabilități în numărul total al populației bărbaților a fost de 7,3% mai mare cu 1,1 p.p. față de ponderea femeilor cu dizabilități în numărul total al populației de femei (6,2%).

Tabelul 2. Dinamica numărului persoanelor cu dizabilități ocupate, 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020	Rata de creștere (descreștere) 2020/2016,%
Populația ocupată, mii persoane	1219,5	1207,5	1252,2	872,4	834,2	-31.59
Numărul populației în vârstă aptă de muncă (18 ani și mai mult), mii pers.	2281,8	2237,7	2191,3	2156,1	2125,3	-6.86
Numărul persoanelor cu dizabilități în vârsta (18 ani și mai mult) , mii pers. Din ei:						
cu dizabilități severe	27.6	27.6	26.7	26.8	26.3	- 4.71
cu dizabilități accentuate	116.7	115.0	110.6	107.6	103.8	-11.05
cu dizabilități medii	36.8	37.0	38.7	42.5	44.4	20.65
Numărul persoanelor cu dizabilități ocupate, mii pers.						
cu dizabilități severe	1.7	1.7	1.5	1.7	1.8	5.88
cu dizabilități accentuate	24.0	23.3	22.2	22.5	21.4	-10.83
cu dizabilități medii	13.2	13.4	14.2	16.3	17.2	30.30

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS, CNAS.

Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, în anul 2020 numărul persoanelor cu dizabilități la nivel de țară a înregistrat o descreștere de 3,64%, pe când cei cu dizabilități medii au înregistrat o creștere esențială cu 20,65% față de anul 2016. Concomitent, în anul 2020 a crescut numărul persoanelor cu dizabilități ocupate în economia națională cu 3,86%, respectiv, cu dizabilități severe - 5,88%, dizabilități medii cu 30,30%, iar cei cu dizabilități accentuate au înregistrat o scădere de 10,83%, față de anul 2016 (Tabelul 2).

Potrivit datelor Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDDCM), în anul 2020 s-au adresat 11,5 mii persoane pentru a fi expertizate (cu 5,7 mii mai puțin față de anul 2019). Dintre care 10,4 mii persoane - (91%)- (15,1 mii în anul 2019) au fost încadrate în grad de dizabilitate primară, inclusiv 9,2 mii adulți (90%)-(cu 4,5 mii mai puțin față de

2019) și 1,2 mii copii (95%). Ponderea persoanelor cu dizabilitate primară a fost mai mare în mediul rural și a constituit 64,5%- față de 62,9% în anul 2019 (Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă). În perioada anilor 2016-2018, a existat o tendință descendentă a numărului de copii și adulți, atât în vârstă aptă de muncă, cât și în vârstă de pensionare, care au fost recunoscuți cu dizabilitate primară. În structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară pe grupe de vârstă, ponderea cea mai mare revine celor cu vârsta de peste 50 ani. Prin urmare, cu cât vârsta este mai mare, cu atât și riscul de apariție a dizabilității este în creștere.

O analiză a structurii dizabilității primare în rândul populației în vârstă aptă de muncă a arătat că în toți anii de observație, primul loc le-a revenit persoanelor cu dizabilități din cauza tumorilor. Dacă în anul 2016 ponderea acestora era de 20,5%, în 2020 a fost de 30,5%, pe locul doi au fost bolile aparatului circulator (16,6%) și bolile sistemului nervos (11,1%), fapt- care a și determinat *dizabilitatea severă*. *Dizabilitatea accentuată* la fel, a fost acordată preponderent persoanelor care au suferit de tumori (21,5%), boli ale aparatului circulator (17,6%) și boli ale sistemului osteo-articular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv (11,9%). În cazul *dizabilității medii*, în topul afecțiunilor s-au plasat bolile sistemului osteo-articular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv (24,7%), bolile aparatului circulator (13,2%) și bolile endocrine și de nutriție (10,9%). În categoria altor boli sunt incluse boli ca: tuberculoza, bolile ochiului și anexelor sale, bolile aparatului respirator etc., Este necesar de menționat că numărul cazurilor de tumori predomină atât în mediul urban, cât și în cel rural, în mediul urban fiind de 23,9%, față de 18,4% mediul rural.

Analiza cazurilor de dizabilitate primară la copii scoate în evidență că ponderea cea mai mare revine tulburărilor mentale și de comportament (26,2%), malformațiilor congenitale, deformațiilor și anomaliilor (23,6%), bolile sistemului nervos (15,5%), tumorilor și bolilor endocrine revine cca (5,4%).

Prestații sociale. Protecția socială rămâne a fi una dintre cele mai importante valori pentru statele de drept și o adevărată sursă a stabilității sociale. Performanța în domeniul protecției sociale și performanța economică sunt intercorelate, iar optimizarea utilizării resurselor în sectorul protecției sociale este una esențială. Conform prevederilor legislației în vigoare, persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități, după caz, membrii familiilor lor, beneficiază de măsuri de protecție socială sub formă de prestații sociale, inclusiv: pensie sau alocație socială de stat, suport financiar de stat, compensație pentru serviciile de transport, după caz, alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului, precum și diferite tipuri de servicii sociale.

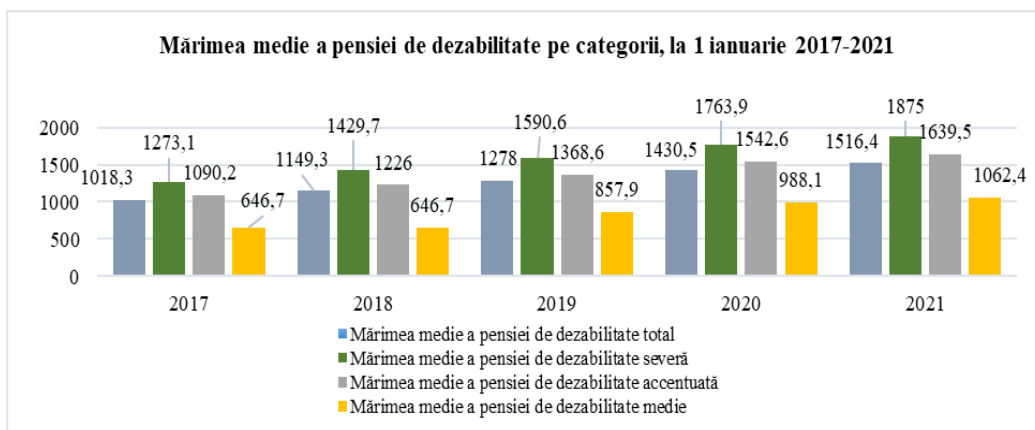
În conformitate cu prevederile Legii nr. 156-XIV din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii, persoana încadrată într-un grad de dizabilitate

cauzat de o boală obișnuită beneficiază de o pensie de dizabilitate dacă îndeplinește condițiile de stagiul de cotizare, în raport cu vârsta la data constatării dizabilității [8]. Mărimea pensiei de dizabilitate depinde de salariul persoanei din care s-au calculat contribuții de asigurări sociale, gradul de dizabilitate și stagiul de cotizare.

În structura persoanelor cu dizabilități, pensionarii de dizabilitate au constituit 70,0%, iar beneficiarii de alocații - 30,0%. Din totalul beneficiarilor de pensii de dizabilitate, 122,2 mii constituiau persoanele cu dizabilități, iar 52,3 mii persoane, care nu au întrunit condițiile necesare pentru obținerea pensiei, beneficiază de alocații sociale de stat, din ei, fiecare al doilea beneficiar este cu dizabilitate din copilărie și fiecare al cincilea beneficiar - copil cu dizabilitate în vârstă de până la 18 ani. În structura beneficiarilor femeile au constituit 42,7%.

Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, în anul 2020 mărimea medie a pensiei de dizabilitate este mai mică decât mărimea medie a pensiei în general. Mărimea medie a pensiei de dizabilitate a constituit 1516,4 lei comparativ cu 2104,5 lei per total pensionari, pe când valoarea minimului de existență, în anul 2020, a constituit în medie pentru o lună 2088,4 lei/persoană. Astfel, mărimea medie a pensiei de dizabilitate a făcut posibilă acoperirea minimului de existență în proporție de 72,6%. Mărimea medie a pensiei de dizabilitate severă a acoperit minimul de existență în proporție de 89,8%, mărimea medie a pensiei de dizabilitate accentuată - 78,5%, iar a pensiei de dizabilitate medie - 50,9%. În funcție de gradul de dizabilitate, mărimea medie a pensiei s-a diferențiat, constituind 1062,4 lei pentru persoanele cu dizabilitate medie, 1639,5 lei pentru persoanele cu dizabilitate accentuată și 1875,0 lei pentru cele cu dizabilitate severă (*Fig.1*).

Totodată, cuantumul minim al pensiei de dizabilitate severă, de la 1 aprilie 2021 a constituit 891,0 lei, cuantumul pensiei de dizabilitate accentuată - 831,6 lei și al pensiei de dizabilitate medie - 594,0 lei. Respectiv, acesta a acoperit într-o proporție mai mică valoarea minimului de existență: 42,7% în cazul pensiei minime de dizabilitate severă, 39,8% în cazul pensiei minime de dizabilitate accentuată și 28,44% pentru pensia minimă de dizabilitate medie.

Figura 1. Mărimea medie a pensiei de dizabilitate pe categorii, la 1 ianuarie 2017-2021

Sursa: elaborat de autor în baza datelor CNAS.

În anul 2020, mărimea medie a pensiei de dizabilitate s-a majorat cu 48,9%, comparativ cu 1 ianuarie 2017, în timp ce mărimea medie a pensiei per total pensionari a crescut cu 65,0%. Pentru participanții la lichidarea avariei de la Cernobîl și militarii în termen, mărimea medie a pensiei de dizabilitate a constituit 3996,2 lei și, respectiv, 1786,7 lei.

Concomitent cu majorarea pensiei medii de dizabilitate, a fost majorată și mărimea medie a **alocației sociale de stat**, care la 1 ianuarie 2021, a constituit 678,2 lei, fiind în creștere cu 67,2%, față de 1 ianuarie anul 2017. Mărimea medie a alocației a fost mai mare la copiii cu dizabilități severe în vârstă de până la 18 ani (851,9 lei) și persoanele cu dizabilități severe din copilărie (834,9 lei). Totodată, persoanele cu dizabilitate severă au beneficiat și de **alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere**. De această alocație au beneficiat circa 13,0 mii de persoane cu dizabilități, comparativ cu 15,0 mii persoane în anul precedent. Mărimea medie a acestei alocații a constituit 912,0 lei. În dependență de categoria beneficiarilor, quantumul alocației lunare de stat a fost majorat de la 250 lei până la 550 lei lunar.

Tabelul 3. Dinamica populației și numărul persoanelor cu dizabilități beneficiari de pensie, 2016-2020

Indicatorii	2016	2017	2018	2019	2020	Rata de creștere (uzură) 2020/2016, %
Numărul populației în vârstă aptă de muncă (16 ani și mai mult), mii pers.	2281,8	2237,7	2191,3	2156,1	2125,3	-6.86
Populația ocupată, mii persoane	1219,5	1207,5	1252,2	872,4	834.2	-31.59
Numărul persoanelor cu dizabilități în vârstă (18 ani și mai mult) total, mii pers. Din ei:	181,1	179,6	175,1	176,1	174,5	-3.64
Beneficiari de pensie de dizabilitate, inclusiv:	135,4	131,0	128,4	126,1	122,2	- 9,75
cu dizabilități severe	14,2	13,8	13,1	12,7	12,4	-12,67
cu dizabilități accentuate	93,8	90,7	87,3	83,3	79,2	-15,56
cu dizabilități medii	27,4	26,5	28,0	30,1	30,6	11,68
Din ei ocupați total. inclusiv:	34,1	32,3	31,6	33,1	32,5	-4,69
cu dizabilități severe	1,4	1,3	1,1	1,2	1,3	-7,14
cu dizabilități accentuate	21,4	20,1	19,0	18,8	17,6	-17,76
cu dizabilități medii	11,3	13,8	13,6	14,1	13,9	23,01
Numărul persoanelor cu dizabilități beneficiari de alocații sociale, inclusiv:	45,7	48,6	47,6	50,8	52,3	14,44
cu dizabilități severe	13,4	13,8	13,6	14,1	13,9	3,73
cu dizabilități accentuate	22,9	24,3	23,3	24,3	24,6	7,42

cu dizabilități medii	9,4	10,5	10,7	12,4	13,8	46,81
Numărul persoanelor cu dizabilități beneficiari de alocații sociale, ocupați, inclusiv:	4,8	6,1	6,3	7,4	7,9	64,58
cu dizabilități severe	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	66,67
cu dizabilități accentuate	2,6	3,2	3,2	3,7	3,8	46,15
cu dizabilități medii	1,9	2,5	2,7	3,2	3,6	89,47

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS, CNAS.

În baza analizei efectuate observăm că în anul 2020, numărul beneficiarilor de pensii de dizabilitate la nivel de țară a înregistrat o descreștere de 9,75%, față de anul 2016, în același timp, s-a micșorat și numărul celor ocupați cu 4,69%. Pe când, numărul persoanelor cu dizabilități beneficiari de alocații sociale de stat a crescut cu 14,44% față de anul 2016. Concomitent, a crescut și numărul celor ocupați din categoria respectivă cu 64,58% față de anul 2016. (Tabelul 3).

Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.

Persoanele cu dizabilități care sunt în căutarea unui loc de muncă și conform concluziei Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, li se recomandă încadrarea în câmpul muncii, au dreptul de a beneficia de măsuri active de stimulare a ocupării forței de muncă, care sunt prestate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) și subdiviziunile sale teritoriale (STOFM), [9] inclusiv: informare, ghidare în carieră, intermediere a muncii, formare profesională etc.

Angajarea persoanei cu dizabilități în muncă se realizează în următoarele forme:

- a) la întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite;
- b) la domiciliu;
- c) la întreprinderi specializate.

Potrivit prevederilor stipulate în Legea nr. 60 din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care conform schemei de încadrare a personalului au 20 de angajați și mai mult, creează sau rezervă locuri de muncă și angajează în muncă persoane cu dizabilități într-un procent de cel puțin 5 la sută din numărul total de salariați.

În Republica Moldova principala instituție publică care oferă servicii de suport în angajare este ANOFM. În vederea asigurării dreptului la muncă al

persoanelor cu dizabilități, pe parcursul anului 2020 au fost înregistrate cu statut de șomer 1485 de persoane cu dizabilități (1,9%), dintre care 44% au constituit femeile (424 persoane). Au fost plasați în câmpul muncii 215 șomeri cu dizabilități (23,5% din numărul persoanelor cu dizabilități înregistrate), dintre care 105 femei.

În scopul facilitării integrării pe piața muncii, au urmat cursuri de formare profesională gratuite 31 persoane cu dizabilități (5,1% din numărul total de persoane cu dizabilități înregistrate). Din totalul absolvenților din rândul șomerilor cu dizabilități, au urmat cursuri de calificare 16 persoane (51,6%), cursuri de recalificare - 13 persoane (41,9%) și cursuri de perfecționare - 2 persoane cu dizabilități (6,5%). Cele mai multe persoane cu dizabilități care au absolvit cursurile de formare profesională au fost din categoria de vârstă 16-24 ani (15 persoane). După absolvirea cursurilor au fost plasate în câmpul muncii 23 de persoane cu dizabilități (74,2%), dintre care 10 persoane s-au angajat de sine stătător. Conform art. 36 din Legea nr. 105/2018 au beneficiat de subvenții 25 de agenți economici pentru angajarea a 45 șomeri, din care 28 persoane cu vârsta 50 de ani și peste (62,2%) și 17 persoane cu dizabilități (37,8%).

În pofida faptului că în Republica Moldova sunt promovate un șir de programe și strategii naționale de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, totuși, nu sunt respectate integral drepturile persoanelor cu dizabilități. Există multiple bariere care explică nivelul redus de participare pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități: dorința angajatorilor de a angaja persoane cu dizabilități; infrastructură inaccesibilă, care face dificilă atât deplasarea la serviciu a persoanei cu dizabilități, cât și integrarea la locul de muncă a acesteia; insuficiența serviciilor de suport pentru angajare; nivel redus de pregătire și calificare profesională a persoanelor cu dizabilități etc. Rezultatele cercetării denotă că cele mai dificile bariere sunt cele de atitudine. În această ordine de idei este necesar să depășim stereotipurile scăzute ale societății privind abilitățile persoanelor cu dizabilități. Acești membri ai societății trebuie tratați după abilitățile lor și nu după dizabilități.

Având în vedere abordarea internațională modernă a problemei dizabilității, persoanele cu dizabilități nu sunt considerate pacienți care au nevoie de tratament și îngrijire, ci persoane cu drepturi egale de a participa la viața publică și economică în condiții de egalitate cu ceilalți membri ai societății.

Numărul cetățenilor recunoscuți în conformitate cu procedura stabilită ca persoane cu dizabilități și înregistrați la Casa Națională de Asigurări Sociale, a înregistrat o scădere anuală, înregistrând cifra de 174,5 mii persoane la sfârșitul anului 2020, cu o rată de descreștere de 3,64%, față de anul 2016 (181,1 mii pers.).

În anul 2020 fiecare al patrulea pensionar de dizabilitate avea gradul mediu, iar fiecare al zecelea – grad sever de dizabilitate. Cea mai mare cotă

revine persoanelor cu dizabilitate primară accentuată. Însă este necesar de menționat că această cotă în perioada analizată a înregistrat un trend descendent, pe când cota persoanelor cu un drag mediu - un trend accentuat.

Dinamica nivelului și structurii dizabilității populației are un impact semnificativ asupra valorii pierderilor economice. În structura dizabilității din cauza tuturor bolilor predomină persoanele cu dizabilități din gradul *accentuat* -103,8 mii persoane, față de total -174,5mii persoane (*Tabelul 2*). Creșterea numărului de persoane cu dizabilități cu gradul *mediu* necesită punerea în aplicare a unor măsuri adecvate pentru angajarea lor rațională.

Pierderea stării de sănătate a populației din cauza dizabilității, pe lângă cea umanitară, are, de asemenea, un aspect pur economic asociat cu scăderea producției, costurile de îngrijire medicală, plata prestațiilor sociale și a pensiilor de dizabilitate, întreținerea locuințelor pentru persoanele cu dizabilități etc. Din aceste considerente a apărut necesitatea elaborării unei metodologii pentru evaluarea și determinarea dimensiunii pierderilor economice ca urmare a dizabilității populației adulte din Republica Moldova.

Metodologia pentru evaluarea și determinarea dimensiunii pierderilor economice ca urmare a dizabilității populației adulte din Republica Moldova

CARACTERISTICI GENERALE

Scopul este de a elabora o metodologie pentru evaluarea și determinarea dimensiunii pierderilor economice ca urmare a dizabilității populației adulte din Republica Moldova.

Obiectul îl constituie dizabilitatea populației din R.M.

Noutatea științifică constă în dezvoltarea metodelor economice, pentru a estima pierderile economice din dizabilitatea populației și este determinată de următoarele rezultate:

- A fost elaborată o metodologie holistică pentru evaluarea prejudiciului economic ca urmare a dizabilității populației din R.M.
- Pe baza metodologiei elaborate urmează a fi calculat prejudiciul economic ca urmare a dizabilității, permițând determinarea valorii daunelor economice pe fiecare grup de dizabilitate.

Semnificația teoretică. Această metodologie se bazează pe conceptul de capital uman, care consideră nivelul ridicat de sănătate publică drept una dintre cele mai importante condiții pentru dezvoltarea economică și socială a țării.

Semnificația practică a metodologiei. Estimările pierderilor economice cauzate de dizabilitatea populației pot fi utilizate în formarea politicii de investiții în sfera socială și în asistența medicală, ca o fundamentare economică pentru dezvoltarea programelor de dezvoltare socială, pentru a determina rentabilitatea economică a îmbunătățirii sănătății populației,

atunci când se planifică strategia lucrărilor de expertiză și reabilitare în instituții medicale, birouri de expertiză medicală și socială, instituții de reabilitare etc.

Indicatorii prejudiciului economic cauzat de dizabilitatea populației, pot fi considerați ca indicatori care caracterizează aspectele economice ale sănătății publice și utilizați în evaluarea integrală a situației socioeconomice a țării.

Baza de informații: datele statistice BNS, CNAS, CNDDCM ale evaluării economice, situației medicale și demografice din țară.

Dispoziții generale

1. Această metodologie definește regulile de calcul a pierderilor economice din dizabilitatea populației pentru diferite vârste și grupuri sociale.

2. Pierderile economice din dizabilitatea populației sunt considerate pierderi asociate cu subproducția brută, produsul intern ca urmare a pensionării unei persoane de la locul de muncă din motivul obținerii gradului de dizabilitate (în continuare pierdere economică).

3. Pierderile economice se calculează pe sex, grupe de vârstă, grupuri de dizabilități.

4. Pierderile economice din dizabilitatea populației sunt calculate ca suma pierderii profitului din producția din PIB (volumul de PIB subprodus) din cauza pensionării pe motiv de dizabilitate a unei persoane din sectorul economic.

5. Pierderile economice din dizabilitate ale populației se calculează în funcție de pe sex, vârstă (grupe de vârstă pe un an) și pe grupe de dizabilități (severă, accentuată, medie) (în continuare denumite factori de diferențiere în scopul calculării pierderilor economice din dizabilitate a populației).

6. La calcularea pierderilor economice din dizabilitatea populației se va lua în considerație numărul total de persoane cu dizabilități în anul de raportare, indiferent de anul în care a fost constatată dizabilitatea.

7. Pierderile economice din dizabilitatea populației se calculează ca diferență între volumul PIB care ar putea fi creat de cetățenii cu grad de dizabilitate (produsul numărului de persoane cu dizabilități și PIB la 1 angajat, ținând cont de nivelul de ocupare a forței de muncă corespunzătoare; sexul și grupa de vârstă a populației) și volumul PIB creat de persoanele cu dizabilități care lucrează (produsul numărului de persoane cu dizabilități în PIB per 1 angajat, ținând cont de nivelul de ocupare a persoanelor cu dizabilitate din grupa corespunzătoare, programul de lucru redus, precum și concediu prelungit pentru persoanele cu dizabilitate). (În conformitate cu Legea nr. 60 din 30 martie 2012).

8. Rezultatele calculului pierderilor economice din dizabilitate sunt:

- valorile indicilor care caracterizează creșterea (scăderea) pierderilor economice comparativ cu anul precedent;
- structura pierderilor pe sex și grupe de vârstă, cauzate de dizabilitate.

9. Valoarea indicelui care caracterizează creșterea (scăderea) pierderilor economice pe anul de raportare, comparativ cu anul precedent, este definit ca raportul pierderilor economice ale anului de raportare, calculat în condițiile anului precedent, la valoarea pierderilor economice ale anului precedent.

10. La calcularea structurii pierderilor economice pentru anul de raportare, parametrii care caracterizează dizabilitatea populației și datele privind caracteristica indicatorilor economici vor fi luați egali cu parametrii anului de raportare.

Calculul pierderilor economice din dizabilitatea populației se efectuează conform următoarelor formule: (*Formula 1*):

$$PVP_{v,s,g} = \frac{PIB}{NPO} \times \left[NPD_{v,s,g} \times \frac{NPO_{v,s}}{NPV_{v,s}} - \frac{NPDO_g}{NPD_g} \times NPD_{v,s,g} \times C_g \right], (1)$$

Unde:

PVP v. s .g.- este pierderea profitului din producția PIB (volumul de PIB subprodus) ca urmare a dizabilității persoanelor în vârstă de (v) sex (s) grup de dizabilități (g) în R.M.;

NpD v.s.g. - este numărul de persoane cu dizabilități în vârstă de (v) sex (s) grup de dizabilități (g);

NpDg - numărul de persoane cu dizabilități pe grupe de dizabilități (g) în R.M.;

PIB-ul - este produsul intern brut al R.M.;

NpO - este numărul persoanelor ocupate în economie în R.M.;

NpOv,s. - este numărul persoanelor ocupate în economia națională pe vârsta (v) de sex(e);

NpVv,s - este numărul populației în vârstă (v) de sex (s);

NpDOg - este numărul de persoane cu dizabilități ocupate în economie, pe grupuri de dizabilități (g);

Cg - este un factor de corecție pentru luarea în considerare a orelor de lucru reduse precum și durata concediului pentru persoanele cu dizabilități.

11. Pentru a calcula pierderile economice agregate din dizabilitatea populației se realizează însumarea pierderilor economice pentru fiecare factor de diferențiere.

12. Rezultatul calculării pierderilor economice din dizabilitatea populației este un indice, definit ca raportul pierderilor economice din anul de raportare din dizabilitatea populației, calculate în condițiile anului precedent, la valoarea pierderilor economice din dizabilitatea populației anului precedent, calculată în condițiile anului precedent.

În același timp, ca o condiție pentru calcularea pierderilor, sunt utilizate datele privind PIB-ul, numărul populației ocupate, nivelul de ocupare al

grupurilor relevante ale populației. Datele, caracterizează dizabilitatea populației (numărul de persoane cu dizabilități, inclusiv, numărul de persoanele cu dizabilități angajate), inclusiv prin factori de diferențiere, se iau pentru anul pentru care a fost făcut calculul pierderilor economice din dizabilitatea populației (Conform legii de pensionare a R.M.)

13. Calculul pierderilor economice din dizabilitatea populației vor fi efectuate pe baza statisticilor oficiale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale, Biroului Național de Statistică, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNAS, BNS, CNDDCM).

Din punct de vedere economic, fiecare caz de dizabilitatea duce la costuri financiare pentru stat și cetățenii înșiși.

Costuri directe: - cheltuieli pentru măsuri medicale (finanțarea serviciilor pentru persoanele cu dizabilități în cadrul organizațiilor medicale, în primul rând în policlinici; costurile tratamentului celor internați; costurile furnizării de medicamente; metode suplimentare de cercetare și examinări preventive; asistență medicală; apeluri medicale de urgență etc.);

Costurile de securitate socială pentru persoanele cu dizabilități (pensii de dizabilitate și alte prestații și plăți sociale) - costul asigurării unui mediu accesibil persoanelor cu dizabilități etc.

La efectuarea calculelor trebuie să iei în considerare mai mulți factori caracteristici (vârstă, sex, grupuri de dizabilități, participarea la producția socială). Trebuie remarcat faptul că "Metodologia" nu prevede calcularea pierderilor economice cauzate de costurile directe - costul măsurilor medicale, securitatea socială a persoanelor cu dizabilități, costul asigurării unui mediu accesibil pentru persoanele cu dizabilități etc.

În primul rând, pentru a calcula pierderile economice agregate cauzate de dizabilitatea populației adulte, ca date inițiale se vor lua numărul total de persoane cu vârsta de 18 ani (fără a detalia în funcție de vârstă și sex), recunoscute ca persoane cu dizabilități, din toate grupele și înregistrate la Casa Națională de Asigurări Sociale la 31 decembrie a anului de raportare sau la 1 ianuarie a anului.

În al doilea rând, la calcularea pierderilor economice, se va lua în considerare și cuantumul pensiilor de invaliditate alocate (conform datelor CNAS). Alte pierderi directe nu vor fi luate în considerare din cauza lipsei de date exacte în sursele disponibile (de exemplu, cu privire la costurile totale ale asistenței medicale, reabilitării persoanelor cu dizabilități etc.). Poate că, în viitor, organizarea contabilității statistice personalizate a persoanelor cu dizabilități, cu o analiză medicală și economică a eficacității implementării căilor lor de expertiză și reabilitare, va permite o evaluare mai exactă a pierderilor economice determinate de dizabilitatea populației, ceea ce va crește semnificativ valoarea practică a metodologiei.

În acest context, pierderile economice cauzate de dizabilitatea populației adulte pot fi estimate ca fiind daunele totale cauzate subproducția PIB și plățile pensiilor de dizabilitate (*Formula 2*):

$$\mathbf{PEDg=PPDg+SPDg} \quad (2)$$

Unde:

PEDg- Pierderile economice ca urmare a dizabilității populației în vârstă aptă de muncă conform gradului de dizabilitate (g);

PPDg- Pierderea venitului din producția PIB în rezultatul dizabilității populației în vârstă aptă de muncă conform gradului de dizabilitate (g), se va calcula conform *Formulei (3)*;

SPDg – Suma pensiei alocată conform gradului de dizabilitate (g) pentru un an.

Calculul volumului PIB sub programat (**PPDg**) se va efectua conform *Formulei (3)*:

$$\mathbf{PPDg=PIB/ NpO \times(NpDg \times NpO/ NpA- NpDOg \times Cg),} \quad (3)$$

Unde:

PPDg - Pierderea venitului din producția PIB în rezultatul dizabilității populației în vârstă aptă de muncă conform gradului de dizabilitate (g);

PIB – Produsul intern brut, produs într-un an în R.M.;

NpO – Numărul populației ocupate în economia națională;

NpDg - Numărul persoanelor cu dizabilități pe grupe (g) în R.M.;

NpA - Numărul populației în vârstă aptă de muncă în R.M.;

NpDOg -Numărul persoanelor cu dizabilități pe grupe (g), ocupate în economia națională;

Cg - factor de corecție pentru a lua în considerare reducerea programului de lucru, extinderea perioadei de concediu al persoanelor cu dizabilității (în conformitate cu legislația în vigoare).

Concluzii. Prezenta Metodologie a fost elaborată pe baza unei analize teoretice a surselor normative și a Metodologiei oficiale de calcul a pierderilor economice din mortalitatea, morbiditatea și invaliditatea populației (aprobată de către Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și Statistica FR la 10.04.2012, Nr.192/323/45/113.), materialele articolelor științifice, precum și diferite abordări și metode de evaluare economică a pierderilor din dizabilitatea populației, utilizate în Federația Rusă.

Pierderile economice semnificative cauzate de dizabilitatea populației, necesită dezvoltarea măsurilor de prevenire a dizabilității, precum și căutarea unor modalități de creștere a eficacității măsurilor de reabilitare pentru

persoanele cu dizabilități în vederea reducerii gravității dizabilității și reintegrării acestora în viața publică. Aceste obiective pot fi atinse prin optimizarea interacțiunii interdepartamentale a tuturor partenerilor sociali în domeniul îngrijirii sănătății și al protecției sociale a populației.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Strategia privind drepturile persoanelor cu dizabilități 2021-2030, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>.

Strategia europeană pentru persoanele cu handicap (2010-2020): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A52010DC0636>.

Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. In: Monitorul Oficial nr. 155-159, art. 508, 2012. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83915&lang=ro.

Casa Națională de Asigurări Sociale. Disponibil: C:/Users/pc/Downloads/public_publications_5425417_md_final_raport_a%20(1).pdf.

Legea nr.105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 10.08.2018, nr. 295-308.

Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2020). Statistica persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2020. Disponibil: <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7194>.

Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Disponibil: <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021>.

Legea nr. 156-XIV din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 17.12.1998, nr. 111-113/683.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă. Disponibil: www.anofm.md.

Похвоцев, В.А. Методологические основы профессиональной реабилитации и содействия занятости людей с ограниченными возможностями здоровья. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskie-osnovy-professionalnoy-reabilitatsii-i-sodeystviya-zanyatosti-lyudey-s-ogranichennymi-vozmozhnostyami-zdorovya>.

Нацун, Л.Н., Шабунова, А.А. К вопросу об экономической цене инвалидности. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-ekonomicheskoy-tsene-invalidnosti/viewer>.

Методология расчета экономических потерь от смертности, заболеваемости и инвалидизации населения. 23983_metologia.pdf-Adobe Acrobat DC.